

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Ұлттық құндылықтар - тәрбиенің түп қазығы

ЖАРИЯЛАНДЫ 17.01.2025	ТІРЕК СӨЗДЕР білім беру, қоғам, патриотизм, рухани мұра, салт-дәстүр, тәрбие, ұлттық құндылықтар, ұлттық тәрбие	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/175016/
--------------------------	--	--

Мухиттанова Балауса Маратқызы

Абай обл. Семей қаласы

“БАТУ STATUS”

Тәрбиеші

Аннотация

Бұл мақалада ұлттық құндылықтардың тәрбиедегі орны, маңызы және оның жеке тұлғаның қалыптасуындағы рөлі қарастырылады. Қазақ халқының бай рухани мұрасы, салт-дәстүрлері, әдет-ғұрыптары арқылы ұрпақ тәрбиелеудің тиімді жолдары мен ұлттық тәрбие принциптері талданады. Мақалада ұлттық құндылықтардың жастарды адамгершілікке, елжандылыққа, қоғам алдындағы жауапкершілікке тәрбиелеудегі маңыздылығы және оны білім беру жүйесінде жүзеге асыру әдістері ұсынылады.

Түйін сөздер

Ұлттық құндылықтар, тәрбие, рухани мұра, салт-дәстүр, ұлттық тәрбие, патриотизм, білім беру, қоғам.

Кіріспе

Ұлттық құндылықтар – әр халықтың ғасырлар бойы жинақтаған рухани, мәдени және моральдық байлығы. Қазақ халқының ұлттық құндылықтары өз кезегінде халықтың әлеуметтік өмірін, тұрмысын, әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін, дүниетанымын қалыптастыратын басты құрал болып табылады.

Әрбір ұлттың мәдениеті мен дәстүрлері оның жеке тұлғасын айқындайды, сондықтан ұлттық құндылықтарды жас ұрпақтың тәрбиесіне енгізу, оны сақтап, әрі қарай дамыту – кез келген қоғамның басты міндеті болып табылады. Ұлттық тәрбие арқылы жастардың адамгершілік қасиеттері, отансүйгіштік сезімі, азаматтық жауапкершілігі қалыптасады. Қазақ халқының дәстүрлерінде ұрпақ тәрбиесі – тек отбасы ғана емес, бүкіл қоғамның міндеті ретінде қарастырылған. Сондықтан ұлттық құндылықтарды тәрбие жүйесінің негізіне айналдыру арқылы болашақ ұрпақтың ұлттық санасы мен руханиятын қалыптастыру – еліміздің дамуының басты шарты.

Ұлттық құндылықтардың тәрбиедегі рөлі

Рухани-адамгершілік тәрбие негізі

Ұлттық құндылықтар адамның рухани дамуына және адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуына әсер ететін маңызды фактор болып табылады. Қазақ халқының мақал-мәтелдері, батырлар жыры, аңыз-әңгімелері, көркем әдебиеті мен өнері арқылы жастарға адалдық, әділдік, кішіпейілділік, үлкенге құрмет көрсету, табиғатқа деген сүйіспеншілік сияқты құндылықтар беріледі. Мысалы, «Бірлік бар жерде – тірлік бар», «Тәрбиесіз берген білім – адамзаттың қас жауы» деген нақыл сөздер жастарды ынтымаққа, білімді болуға шақырады. Бұл ұғымдар адамгершіліктің негізі ретінде әлеуметтік тәртіп пен жеке тұлғаның ішкі мәдениетін қалыптастырады. Ұлттық құндылықтар арқылы жас ұрпақ өзін-өзі тануға, өзінің ұлттық болмысын сақтауға және адами қасиеттерін дамытуға мүмкіндік алады.

Қазақ халқының дәстүрлі дүниетанымында ең басты құндылық – адам баласының ұлтқа, ұрпаққа, қоғамға қызмет етуі. Бүгінгі таңда бұл қағидаттар өзекті болып табылады, себебі жастар арасында рухани-адамгершілік дағдыларды қалыптастыру үшін ұлттық мұраға сүйену өте маңызды. Рухани тәрбие ұрпаққа өмірге деген оң көзқарас қалыптастырып, қоғамдағы әртүрлі жағдайларға дұрыс көзқараспен қарауды үйретеді.

Ұлттық болмысты сақтау құралы

Ұлттық болмыс – ұлттың өзіндік ерекшелігін айқындайтын маңызды белгілердің жиынтығы болып табылады. Қазақ халқының ұлттық болмысы оның салт-дәстүрлері, тіл, дін, әдет-ғұрыптарында көрініс табады. Мысалы, қазақтың ұлттық тағамдары, киім-кешектері, қолөнері мен тұрмыс-тіршілігі ұлттық болмыстың бір бөлігі. Бесікке салу, тұсау кесу, шілдехана сияқты ұлттық дәстүрлердің тәрбиелік маңызы өте зор. Бұл салттар арқылы балаларды тәрбиелеудің әртүрлі қырлары жүзеге асады: ата-ананың жауапкершілігі, ұрпақтар сабақтастығы, үлкенге деген құрмет, кішілерге қамқорлық көрсету сияқты қасиеттер баланың бойында қалыптасады.

Қазақтың салт-дәстүрлері бала тәрбиесіне ерекше мән берген. Бесікке салу дәстүрі арқылы ата-аналар баланы ізгілікке, қонақжайлылыққа, еңбекқорлыққа тәрбиелеген. Ал тұсау кесу – баланың алғашқы қадамын тек қана физикалық тұрғыдан емес, рухани тұрғыдан да маңыздылығын арттырып, оның өмірінде үлкен өзгерістерге жол ашады. Бұл ұлттық дәстүрлер баланың тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етіп, ұлттық құндылықтардың сақталуын қамтамасыз етеді.

Әлеуметтік жауапкершілік пен азаматтық тәрбие

Ұлттық құндылықтар жастардың қоғам алдындағы жауапкершілігін қалыптастыруға және оларды әлеуметтік белсенді азаматтар ретінде тәрбиелеуге мүмкіндік береді. Қазақтың би-шешендері мен батырлары әділдікті, отансүйгіштікті және адалдықты дәріптеген. Қазақ халқының тарихында Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы, Мұстафа Шоқай сияқты тұлғалар ұлттық болмыс пен құндылықтарды сақтау жолында елеулі қызмет атқарған. «Ел боламын десең, бесігіңді түзе» деген нақыл сөз ұрпақ тәрбиесінің қоғам үшін қаншалықты маңызды екенін айқындайды. Азаматтық тәрбие арқылы жастардың бойында өз еліне деген сүйіспеншілік, оның дамуына үлес қосу, туған жерге деген құрмет қалыптасады.

Ұлттық құндылықтар жастарды жеке тұлға ретінде ғана емес,

қоғамның белсенді мүшесі ретінде де тәрбиелейді. Қазақ халқының ұғымында адамның әлеуметтік жауапкершілігі мен отбасы алдындағы міндеті өте жоғары бағаланады. Бұл дәстүрлер бүгінгі күнде де өз маңызын жоймай, жастарды қоғамдық тәртіпті сақтауға, өз ісіне жауапкершілікпен қарауға тәрбиелейді.

Білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтарды дәріптеу

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтарды дәріптеу – өте маңызды міндет. Білім беру мекемелерінде оқу процесіне қазақ халқының мәдени мұрасын, әдебиетін, өнерін және тарихын енгізу, жастардың рухани дамуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Мектептер мен жоғары оқу орындарында ұлттық құндылықтарды үйрету арқылы балалардың бойында ұлттық сана, отансүйгіштік сезім қалыптасады.

Мысалы, мектеп бағдарламасында Абай Құнанбайұлының шығармалары, қазақ батырларының ерліктері, қазақтың бай ауыз әдебиеті балалардың рухани байлығын арттырып, оларды адал, әділетті, ізгілікті болуға тәрбиелейді. Сонымен қатар, мектептерде ұлттық ойындар, қолөнер үйірмелері, дәстүрлі ән-күй, би өнері сияқты ұлттық мәдениеттің элементтері арқылы жас ұрпақты өз халқының мәдениетін тереңірек түсінуге және қадірлеуге шақыруға болады.

Ұлттық тәрбие беру жүйесінде дәстүрлерді, тіл мен өнерді насихаттау, туған жерге деген сүйіспеншілікті арттыру қажет. Бұл мақсаттарды іске асыру үшін әр түрлі әдістемелік құралдар мен сыныптан тыс іс-шаралар ұйымдастыру маңызды.

Қорытынды

Ұлттық құндылықтар – әр ұлттың рухани байлығы, оның мәдениеті мен тарихының негізі болып табылады. Бұл құндылықтар арқылы жас ұрпаққа адамгершілік қасиеттерді, патриотизмді, қоғам алдындағы жауапкершілікті үйретуге болады. Ұлттық тәрбие жастардың болашақта өз елін сүйіп, оны дамытуға белсене араласатын азамат болып қалыптасуына жол ашады. Бүгінгі таңда ұлттық құндылықтарды сақтау

мен дамыту – бұл біздің қоғамның рухани дамуының кепілі. Әрбір азамат, тәрбиеші, ұстаз, ата-ана өз міндетін орындап, ұлттық құндылықтарды болашақ ұрпаққа жеткізу үшін жұмыла жұмыс істеуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Байтұрсынұлы, А. (1991). **Тіл құрал**. Алматы: Ана тілі.
2. Назарбаев, Н.Ә. (2014). **Мәңгілік Ел идеясы**. Астана: Елорда.
3. Қалиев, С., Майғаранова, Ш. (2006). **Ұлттық тәрбие негіздері**. Алматы: Білім баспасы.
4. Әл-Фараби. (1993). **Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары**. Алматы: Ғылым.
5. Ыбырай Алтынсарин. (2003). **Таңдамалы шығармалар**. Алматы: Жазушы.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.